

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΝ ΜΑΘΕΤΕ...

Αίσθημα αδικίας

Ακριβώς πριν ένα χρόνο από τις στήλες του περιοδικού μιλούσαμε για «αυτο-πεποιθήσεις» που περιχαράκωνουν τις κινήσεις μας και μας καθιλώνουν¹. Είναι αλήθεια, ότι τέτοιου τύπου αυτο-πεποιθήσεις μας προσφέρουν κατά κάποιο τρόπο ασφάλεια γιατί μας περιορίζουν σε συγκεκριμένο κύκλο ενεργειών που τον καθορίζουμε έμεις. Μας προσφέρουν ακόμη ένα άλλο θι σε τυχόν απαιτήσεις τρίτων. Πρώτη και κύρια αναφορά μας, σημείο αναφοράς, είναι ο εαυτός μας. Σ' αυτόν αναφερόμαστε, σ' αυτόν δίνουμε λόγο. Βάσει των πεποιθήσεών μας κινούμεθα, ενεργούμε και καθορίζουμε την εν γένει συμπεριφορά μας.

Αν θέλουμε να είμαστε απόλυτως ελιχρινείς και ακριβείς παρατηρητές των δυνάμεων τεκταίνονται γύρω μας, όφειλουμε να δηλοποιήσουμε, ότι ο σύγχρονος άνθρωπος και ιδιαίτερα ο σύγχρονος νεοέλληνας δεν έχει και πολλά στηράγματα και τόπους που να σταθεί για να ορθοποδήσει. Αυτοί κι αυτά που συνήθως έπρεπε να τον στηρίζουν κάνουν ότι μπορούν για να του δυσκολέψουν τη ζωή και να του αυξήσουν το άγχος και την πίεση. Αισθάνεται λοιπόν ότι καταπιέζεται και προσπαθεί με τις δυνάμεις του να τα βγάλει πέρα.

Εμπιστεύεται μόνο τη δική του κρίση, τους δικούς του τρόπους ενεργείας. Διακατέχεται από ένα μόνιμο αίσθημα αδικίας, ότι οι άλλοι τον αδικούν, ότι γενικά αδικείται, οι νόμοι οδυσιαστικά στρέφονται εναντίον του ή ότι εξυπηρετούν συμφέροντα εξουσιασμένων τάξεων και κοινωνικών ομάδων. Δεν έγιναν γι' αυτόν, άρα βάσει των κειμένων νόμων δεν μπορεί ν' απογοητευτεί δικαιοσύνη. Κι αν οι νόμοι είναι δίκαιοι, δεν είναι βέβαιος ότι στην περίπτωση του θα λειτουργήσουν σωστά! Και δικίο να 'χει θα αδικηθεί!

Παρα-νομία και αυτο-νομία

Έτσι, σιγά σιγά, αρχίζει να καλλιεργείται η πεποίθηση μέσα του ότι οι νόμοι δεν τον άφορουν. Δεν

ΤΟΥ Κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Άναπλ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών

ισχύουν γι' αυτόν. Υποστηρίζει μία ιδιότυπη έρμηνεια περί «έτερονομίας». Οι νόμοι άφορουν τους άλλους. Αυτός δεν δέν προσπαθεί να παραβεί, να μη τηρήσει τους νόμους, οίκοδομεί δικούς του νόμους. Συνήθως έμως τακτική του είναι ένας άκηρυκτος πόλεμος με τους νόμους, που άκολουθεί την τακτική του κλεφτοπόλεμου. Όπου μπορεί να ξεφύγει την τσιμπίδα του νόμου, το επιχειρεί. Άρκει να μη τον πιάσουν. Έπι τέλους και να τον πιάσουν, θα εκμεταλλευτεί μέσα και γνωριμίες για ν' αποφύγει τις συνέπειες ή να τις κάνει όσο γίνεται ελαφρύτερες. Η στην έσχάτη περίπτωση θα «πληρώσει» παλικαρίσια. Το τελευταίο δεν το πολυσκέπτεται γιατί όλο και έλπίζει ότι τελικά κάπως θα τα βολέψει και θα ξεγλυστρήσει.

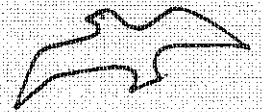
Είπαμε πιο πάνω, ότι ο νεοέλληνας φτιάχνει δικούς του νόμους για τον εαυτό του. Φτάνοντας στα έσχατα όρια της νοσταρπίας που ψυχρογραφήσαμε, ελλογικεύοντας τις άσυνέπειες μιας κρατικής πρακτικής, καταλήγει περνώντας από το στάδιο της παρα-νομίας σε εκείνο της αυτο-νομίας, πάλι ιδιαιτέρως έρμηνευμένης εκ μέρους του. Ζει λοιπόν κατά τους δικούς του νόμους, άνεξάρτητος και νόμιμος (βάσει) κατά βούλησιν τα αγαθά.

Αυτο-δικία και αυτο-άμυνα

Όπως διαπιστώνεται, το ένα στάδιο δεν απέχει και πολύ από το άλλο. Το σκεπτικό άκολουθεί τους συγγενούς κανόνες μιας λογικής που δικαιολογεί πλήρως την πρακτική μας. Η αυτο-νομία οδηγεί σε αυτο-δικία. Ο νεοέλληνας δικάζει κατά τους δικούς του νόμους, άπανέμει δικαιοσύνη κατά το δοκούν. Μόνος του γίνεται κριτής και δικαστής για το ποιές μπορεί να είναι οι υποχρεώσεις του και τα καθήκοντά του.

Αποφεύγει, όσο μπορεί, να δηλώνει και να πληρώνει φόρους. Κατά τη γνώμη του το κράτος που εισπράττει τους φόρους, σπαταλάει και διασπαθίζει τα χρήματά του ενώ στα δικά του χέρια βρίσκουν τον κατάλ-

σέ δρόμους ποιμαντικής διακονίας

ληλο χρήσιμη. Όταν μπορεί, αποφασίζει να πληρώσει εισιτήριο. Άμα τὸν πιάσουν ἐπ' αὐτοφόρῳ, θὰ πληρώσει τὸ πρόστιμο. Ἐξάλλου ἡ ἀπάντηση ποὺ ἐρχεται ἀθόρμητα στὰ χεῖλη του εἶναι ὅτι «με τέτοιου τύπου συγκοινωνίες πρέπει νὰ σὲ πληρώνουν κι ὄχι νὰ πληρώνεις γιὰ νὰ ταξιδεύεις!» Τὰ παραδείγματα μπορεί νὰ πληθύνουν ἐπ' ἄπειρον.

Ἡ αὐτο-δικία ἐκλαμβάνεται ὡς ἕτερο-δικία. Ὁ πολίτης θεωρεῖ ὅτι τὰ δικαστήρια δὲν εἶναι ἀρμόδια νὰ ἐκδικάσουν τὴν περίπτωση του γιατί οἱ νόμοι τους δὲν τὸν ἀφοροῦν. Αὐτὸς δικάζεται καὶ δικάζει μὲ δικὸς του νόμου που εἶναι διαφορετικοὶ ἀπὸ τοὺς ἰσχύοντες γιὰ τοὺς ἄλλους. Αὐτὸς ἔμως μπορεί νὰ δικάζει καὶ νὰ καταδικάζει τοὺς ἄλλους σύμφωνα μὲ τοὺς δικούς του νόμους, «κατὰ συνείδησιν» (sic).

Γι' αὐτὸ καὶ βλέπουμε ὡς ἀρχαία συνέπεια ἑνὸς τέτοιου σκεπτικοῦ ὁ αὐτοχρηόμενος νομοθέτης (αὐτονομία) καὶ δικαστής (αὐτο-δικία) νὰ ἐπιβάλλει καὶ νὰ ἐκτελεῖ τις ἀποφάσεις τοῦ αὐτοσχεδίου δικαστηρίου του. Ἡ αὐτο-δικία στὴν περίπτωση αὐτὴ χρησιμεύει κυριολεκτικὰ καὶ περιλαμβάνει τὴν ἐπιτηγγορία καὶ τὴν ἐκτέλεσή της. Μικὰ τέτοια πρακτικὴ δικαιολογεῖται μέσα μας ὡς πρόξενή νόμιμης ἄμυνας, αὐτο-ἀμυνας, αὐτ-ἐνέργειας.

Σεὶ κάτω κάτω ὅλα αὐτὰ γίνονται γιὰ νὰ ὑπερασπιστοῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας ποὺ ἀδικοῦνται. Δὲν ἐπιθυμοῦμε νὰ ἐκδικηθοῦμε κανένα. Ὅχι ἔμως καὶ νὰ χάσουμε τὰ δικαιώματά μας, νὰ μειωθοῦν τὰ προνόμια, νὰ ὑποβαθμισθοῦν τὰ συμφέροντα. Τότε οφείλουμε νὰ ἀμυνθοῦμε. Δὲν μας χρειάζονται ἄλλου τύπου προγνωστικά. Ὅπως ἔλεγε κάποιος χαριτολογώντας — παραλλάσσοντας τὴ γνωστὴ ρήση —: «εἰς οἰωνὸς ἀριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάρτης».

Στάση καὶ ἀντί-δοτο

Ὅπωςδήποτε ἡ στάση τοῦ νεοέλληνα ἐναντὶ τῶν νόμων ὅπως τὴν περιγράψαμε λίγο πῶς πάνω δὲν ἐκπίπτει μόνο σὲ μία φθιγγὴ ἐπιδίωξη τῶν προσωπικῶν του συμφερόντων. Ἐκφράζει ὅπως ἐκάναμε φανερὸ καὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ ἀρθροῦ μας τὴ γενικὴ δυσφορία τοῦ πολίτη αὐτῆς τῆς χώρας ποὺ αἰσθάνεται ἐπὶ τὴ δυσπραγία της δὲν εἶναι μόνο οἰκονομικὴ ἀλλὰ α-

πλύνεται σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα. Αὐτὰ δέβανα δὲν δικαιολογοῦν μιὰ τέτοια ἀντίδρασή του καὶ τὸ εὖρος καὶ τὴς διαστάσεις ποὺ ἔχει πάρει στὴ σύγχρονη ἑλληνικὴ κοινωνία. Ὅτε πάλι μποροῦν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ νομιμοποιήσουν μιὰ λαοκρατικὴ δῆθεν καὶ ἐπιβαλλόμενῃ διὰ τρομοκρατικῶν μέσων «λαϊκὴ» δικαιοσύνη. Ἀπαγε τῆς βλασφημίας.

Εἶναι ὁμῶς καιρὸς αὐτῆς ἡστάσης νὰ ἐπιβάλλει σὲ σκέψεις, νὰ ἐπιβάλλει ἀποφάσεις καὶ νὰ προκαλέσει ἐνέργειες ὅλων τῶν πολιτικῶν, πολιτιστικῶν, πνευματικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἰθυόντων γιὰ ν' ἀλλάξει τὸ κλίμα ποὺ ὑποβάλλει τὴν ἀνωτέρω στάση. Πέρα ἀπὸ κοινωνικὲς ἀλλαγές καὶ μεταρρυθμίσεις ἐκεῖνο ποὺ χρειάζεται εἶναι νὰ καταλάβει ὁ ἀπλὸς πολίτης ὅτι τὸ ὑπέθεσται στὴν καθημερινότητά του καὶ δὲν τὸν καταποντίζουν σὲ ὑψιστῆ ὀράματα. Ὅτι ἐν ὀνόματι τῆς σχολῆς καὶ τῆς γιορτῆς δὲν τοῦ ἀφαιροῦν τὴ χαρὰ τῆς μέρας ποὺ ζεῖ, οὔτε τὴν ἡδύτητα τοῦ ἐπιουσίῳ αὐτοῦ τῆς σήμερον. «Μία ἡμέρα στὴ ζωὴ τοῦ Ἰβάν Ντενιζοβιτς» εἶναι πολύτιμη γιὰ νὰ τοῦ τὴν σπαταλήμε. Γιατί ἔτσι τὸν ἀδικοῦμε, καὶ μπορεῖ νὰ προκαλέσουμε μέρες ὀργῆς.

Ἄς κάνουμε ἐκκλήση πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις καὶ νὰ ἐπιζητήσουμε, κατ' ὄλη τὴ διάρκειά τῶν ἡμερῶν τῆς νηστείας τῶν Χριστουγέννων στίς ὁποῖες εἰσέρχόμαστε, τὸν φωτισμὸ τοῦ Ἠλίου τοῦ τῆς Δικαιοσύνης ποὺ ἀνέτειλε μὲ τὴν Γέννησὶ Του ὅστε ν' ἀνατείλουν μέρες δικαιοτέρες γιὰ τίς κοινωνίες μας καὶ τὰ άτομα. Γένοιτο!

1. Βλ. ἄρθρο μου: Ὁ πόνος σου! (Μήνημ ἐνὸς σοφοῦ ἀνθρώπου), «Ὁ ἡμετέριος», 15 Νοεμβρίου 1990, σ. 346.

2. Ἡβλ. ἀρθροῦ τοῦ Ηρατηρητῆ στὴ στήλη Ἐπιστολές με τίτλο: Ζητεῖται ἄλις, στὴν «Οἰκονομικὴ Καθημερινή» τῆς Κυριακῆς, 3 Νοεμβρίου 1991, σ. 65.

Μόλις ἐκυκλοφόρησε διχρωμο τὸ ΕΓΚΛΟΠΙΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

σὲ 12η ἐκδόση, μὲ νέα στοιχειοθεσία, μεγαλύτερα καὶ πολὺ εὐαγνώστα γράμματα καὶ χρωστέρο.

Ἀπὸ τίς ἐκδόσεις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.